

DOMS – Statsbibliotekets nye system

til digitale materialer

Af Asger Blekinge-Rasmussen

I over ti år har Statsbiblioteket digitaliseret materialer. I den tid har vi etableret en skov af systemer til at lagre og fremvise disse materialer. DOMS vil gradvist komme til at erstatte alle disse systemer, og blive hjemstedet for alle digitaliserede værker på Statsbiblioteket.

Asger Blekinge-Rasmussen
IT-Udvikler
Statsbiblioteket
abr@statsbiblioteket.dk

Det nye system

DOMS (Digital Object Management System) er et system, der kan bevare og fremvise alle Statsbibliotekets nuværende og fremtidige digitale data. Dermed markerer det et brud med tidligere tiders praksis på området.

Tidligere foregik digitalisering (på Statsbiblioteket) som pilotprojekter. En afdeling gik i gang med at digitalisere en af deres samlinger og IT afdelingerne lavede et system til netop den samling. Når begge parter var færdige, blev systemet sat på nettet, og alle gik videre til næste projekt.

Denne fremgangsmåde havde både fordele og ulemper. Det var muligt at få digitaliseret og tilgængeliggjort materiale meget hurtigt, og det tillod os at målrette systemerne til den enkelte samling.

Ulempen var, at ingen havde ansvaret for systemerne og data, når projektet var overstået, og arbejdet med at etablere systemet kunne ofte ikke genbruges. Med tiden betød det, at vi kom til at have op mod 40 (ja, fyrrer!) forskellige systemer, hver med sin egen hjemmeside og søgetjeneste på nettet.

Dette var en uholdbar situation. Vi blev efterhånden nødsaget til at lukke flere af systemerne. De udviklede uheldige fejl, eftersom de aldrig blev opdateret. Noget måtte gøres, og DOMS projektet blev iværksat.

Bevaring

DOMS skal garantere, at alle data bliver bevaret for eftertiden. Dette lyder simpelt, indtil man tænker over, hvad der kan ligge i ordet ”bevaret”. Først og fremmest skal systemet være beskyttet mod computere, der fejler. Det er et problem, som fagfolk tidligere håndterede ved at duplikere indholdet på flere diske. Dernæst skal systemet være beskyttet mod at hele serveren ødelægges ved en katastrofe. Dette bliver klaret ved at lagre backups i andre bygninger rundt om i Danmark. For at opnå fuld sikkerhed burde vi også lagre nogen i udlandet, men det er indtil videre ikke planen.

Det var så de lette opgaver. Men er data ”bevaret”, hvis du har filerne men ikke nogen værktøjer, der kan læse dem? Mange data er gået tabt, fordi filformatet er blevet uforståeligt, selvom lagermediet stadig er læsbart.

Vi har valgt at sige, at data ikke er bevarede, hvis de er uforståelige. Derfor er vi løbende nødt til f.eks. at konvertere filerne til nyere formater. At skaffe værktøjer der kan konvertere filformater uden alvorlige tab af information, vil blive en periodisk tilbagevendende opgave, som Statsbiblioteket påtager sig i samarbejde med andre (inter)nationale institutioner.

Fremvisning

Hvis DOMS blev lænket til et bestemt fremvisningssystem, ville datatilgængeligheden være afhængig af, hvor længe dette fremvisningssystem forbliver tidssvarende. Det er en fælde, vi er faldet i før med nogle af vores tidligere systemer. Mange af disse systemer er stadig på nettet, men med mindre man kender adressen og er villig til at bruge deres hjemmeside, så er de ikke tilgængelige. Deres resultater kommer ikke frem i almindelige søgninger osv. Nogle af dem har vi endda været nødt til at lukke, fordi systemerne var blevet for gamle og usikre til at vedligeholde.

DOMS fungerer helt anderledes: I stedet for at give hver samling i DOMS en egen forside og en egen brugerflade har vi valgt et system, hvor brugerfladen bliver den samme for alle samlinger. Der findes i dag standarder (navnlig OAI-PMH) for, hvorledes digitale arkiver udveksler data med hinanden, og alle programmer, der overholder disse standarder, kan snakke sammen. DOMS som helhed overholder disse standarder, og vil derfor kunne bruges af de fleste søgetjenester og hjemmesider, hvis de ønsker det. DOMS kommer til at bruge den søgetjeneste, der kører på statsbiblioteket.dk, Summa. Dvs. alle data, der ligger i DOMS, vil være tilgængelige ved hjælp af en almindelig søgning fra hjemmesiden. Men hvis Statsbiblioteket skifter søgemaskine, eller et andet arkiv gerne vil give adgang til vores data, vil de kunne gøre det lige så let, som Summa kan.

DOMS skal garantere, at alle data bliver bevaret for eftertiden. Dette lyder simpelt, indtil man tænker over, hvad der kan ligge i ordet ”bevaret”.

DOMS overholder standarder (OAI-PMH) for, hvorledes digitale arkiver udveksler data med hinanden, og vil derfor kunne bruges af de fleste søgetjenester og hjemmesider, hvis de ønsker det.

DOMS, som en bibliotekar kommer til at se den

Etableringen af DOMS vil uvilkårligt betyde ændringer i arbejdsgangene for de bibliotekarer, der bestyrer de digitaliserede samlinger. At gøre systemet brugervenligt og effektivt, uden at gå på kompromis med funktionaliteten, er en af de største udfordringer for DOMS.

For at udvikle en god brugerflade har vi på udviklingsafdelingen indgået en alliance med en anden afdeling. Statens Mediesamling fik, som en del af Statsbibliotekets resultatkontrakt med Kulturministeriet, en bevilling til at erhverve et nyt system til deres digitale materiale. På næsten alle andre punkter end brugerfladen opfyldte DOMS deres krav, så de fik bevillingen ændret til at kunne betale et eksternt firma for at udvikle en grafisk brugerflade til DOMS systemet. De vil så til gengæld være nogen af de første, der kommer til at bruge DOMS.

Det største krav til brugerfladen er, at den former sig selv efter den samling, man arbejder med. Den må nemlig ikke begrænse den måde, data bliver modelleret i DOMS. Den skal i stedet understøtte den datamodel, der styrer data og den skal levere værktøjer, der passer til netop denne model.

Tidshorisonten

Ved redaktionens udgang er den første prototype (kaldet miniDOMS) forhåbentligt sat i drift. Visse genveje har været nødvendige for at få noget i drift allerede nu, og det næste stykke tid kommer til at gå med at udbygge og rette disse til. Ved udgangen af 2008 burde vi have fået den grafiske brugerflade, og så kan vi begynde at oplære bibliotekarerne i at bruge systemet. Nogle af de bagvedliggende systemer til langtidsbevaring vil ikke blive færdige før 2009, hvor hele det færdige system vil kunne sættes i drift officielt.

Vi har allerede overført en af vores nedlukkede samlinger, De Digitale Årbøger, til miniDOMS og efterhånden som arbejdet skrider frem, vil flere og flere af vores eksisterende samlinger blive integreret. Vi har desværre endnu ikke fået en prioritetsliste for hvilke samlinger, der skal i først.

Dette var en kort introduktion til vores nye planer for digital bevaring og samlings tilgængeliggørelse. Jeg håber i fandt det oplysende, selvom der er store områder, jeg slet ikke har beskrevet. Kommentarer og spørgsmål modtages med glæde. Hvis i har brug for mere præcise informationer om, hvornår hvilke samlinger kommer i DOMS, kan i skrive til mig, og jeg skal nok videresende jeres mail til de rigtige personer.